

A Kúria a dr. Farkas Lilla ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Rákosfalvy Zoltán ügyvéd által képviselt Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata alperes ellen személyhez fűződő jog megsértésének megállapítása és jogkövetkezményeinek alkalmazása iránt a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság előtt 3.P.20.950/2008. számon megindított és a Győri Ítéltábla Pf.V.20.416/2010/3. számú jogerős ítéletével befejezett perében a felperes által 39. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán - tárgyaláson kívül - meghozta a következő

í t é l e t e t :

A Kúria a jogerős ítélet felülvizsgálattal támadott rendelkezését részben hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróság ítéletének a jogsértést megállapító rendelkezését azzal a pontosítással hagyja helyben, hogy az alperes az egyenlő bánásmód követelményét az oktatási intézményben a gyermekek vagyoni helyzetük alapján való jogellenes elkülönítésének fenntartásával is megvalósítja. Ezt meghaladóan a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 10.000 (Tízezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

A le nem rótt 36.000 (Harminchatezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket az állam viseli.

Ez ellen az ítélet ellen jogorvoslatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

A felülvizsgálati kérelem elbírálása szempontjából releváns tényállás szerint az alperes önkormányzat fenntartásában működő .. Általános Iskola sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulásban akadályozott körzetben és a körzeten kívül lakó, valamint vidékről

bejáró gyermekeket is oktat. Az iskolához tartozó oktatási körzet etnikai összetétele az 1970-es évektől jelentősen megváltozott, a cigány etnikumhoz tartozók aránya egyre nagyobb mértékűvé vált, 2004-ben a város cigány etnikumhoz tartozó lakosságának többsége az iskola működési területén élt. Az iskola 2003/2004. évi tanévi beszámolója, a 2004. évi pedagógiai programja, valamint az alpolgármesternek az alperes fenntartásában működő oktatási intézmények 2005. évi szakmai feladatainak teljesítéséről szóló beszámolója megállapította, hogy a perbeli oktatási intézményben a tanulók több mint 2/3-a a cigány etnikumhoz tartozik. A 2005. évi alpolgármesteri beszámoló, a 2007. évi Győr Megyei Jogú Város Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja helyzetelemzése, valamint a perbeli általános iskola 2008. évi Közoktatási Esélyegyenlőségi Terve rögzítette, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya - azok városi arányához viszonyítottn - az iskolában rendkívül magas. Az alperes 2009. januárjában módosította a perbeli iskola körzethatárait annak érdekében, hogy az iskola körzetéhez tartozó halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számaránya megfeleljen a jogszabályi előírásoknak. A körzethatárok változásáról a lakosság megfelelő tájékoztatást kapott, a szülők szabad iskolaválasztási jogának eredményeként azonban az iskolában tanuló gyermekek összetétele nem változott. A perbeli iskolában a 2010/2011. oktatási évben nem indult első osztály.

A közérdekű igényérvényesítés keretében személyiségvédelmi pert kezdeményező felperes módosított keresetében kérte megállapítani: az alperes fenntartásában működő iskolában az alperes fenntartásában működő többi iskolához képest a cigány és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeket a nem cigányoktól és nem halmozottan hátrányos helyzetű gyermekektől 2004. február 1. napjától, a tanév második félévétől jogellenesen elkülönítik. Kérte az alperes kötelezését a jogsértés abbahagyására, valamint a jogsértő helyzet megszüntetésére akként, hogy az alperes tagadja meg az olyan osztályok indítását, amelyekben a cigány és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek többségben vannak.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Elsődlegesen a felperes közérdekű keresetindítási jogosultságát vitatta. Érdemben azzal védekezett, hogy az adott iskolában az erre irányuló igényeket kiszolgáló cigány etnikai kisebbségi nevelés-oktatás nem minősíthető jogellenes elkülönítésnek. A kialakult helyzet a perben csatolt szülői nyilatkozatokra is figyelemmel, tudatos szülői választás eredménye. A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeknél az elkülönítés ténye az idő közben módosított körzethatárookra tekintettel ugyancsak nem állapítható meg.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a 2003/2004-es tanév II. félévétől, 2004. februártól a cigány etnikai kisebbséghez tartozó és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egy oktatási

intézményben, a Kossuth Lajos Általános Iskolában való jogellenes elkülönítésének fenntartásával az alperes megsérti az egyenlő bánásmód követelményét. Kötelezte az alperest a jogsértés abbahagyására és a jogsértő helyzet megszüntetésére. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Rendelkezett az elsőfokú perköltség és illeték viseléséről.

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása szerint a felperes közérdekű keresetindítási joga az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) 20. § (1) bekezdése alapján fennáll. A felperes az Ebktv. 2006. december 31-ig és 2007. január 1-től hatályos 19. § (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a bizonyítási kötelezettségének eleget tett. Igazolta, hogy a perbeli időszakban a cigány és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a perbeli oktatási intézményben lényegesen magasabb volt, mint más, az alperes által működtetett iskolákban. Az alperes ugyanakkor - a kimentés körében - az Ebktv. 19. § (2) bekezdése alapján az őt terhelő bizonyítási kötelezettségének nem tudott eleget tenni és a perben csatolt szülői nyilatkozatokkal az Ebktv. 28. § (2) bekezdése alapján a jogsértést kizáró önkéntes elkülönülést sem igazolta eredményesen. A perbeli iskolában 2004. február 1-től intézményi szinten megvalósult a cigány etnikai kisebbséghez tartozó, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek elkülönítése. Az alperest az Ebktv. 10. § (2) bekezdése szerint e jogellenes helyzet fenntartása miatt terheli a felelősség. Ezért az elsőfokú bíróság a jogsértést a Ptk. 84. § (1) bekezdés a) pontja alapján megállapította, az alperest a b) pont szerint kötelezte a jogsértés abbahagyására és a d) pont alapján a sérelmes helyzet megszüntetésére. Kifejtette, hogy a sérelmes helyzet megszüntetésének keresetben igényelt módját azért nem határozta meg, mert a jogellenes elkülönítés közjogi viszonyban alakult ki, így a szükséges intézkedések meghatározása is a közjog keretei között történik. A per kereteit meghaladó szakmai szempontok alapján kialakított program végrehajtásával lehet csak a jogsértő helyzetet megszüntetni a közoktatás intézményi és finanszírozási rendszerének teljes áttekintésével. Az érintett városrész rehabilitációja folyamatban van, az iskolafenntartási rendszer nagyobb területi egységeket átölelő iskolaszervezés, körzethatár kijelölés és a fenntartási rendszer megvalósítása önkormányzati hatáskörbe tartozik.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezéstől részben megváltoztatta és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos keresetet teljes egészében elutasította, valamint mellőzte az alperesnek a jogsértő helyzet megszüntetésére való kötelezését. Ezt meghaladóan az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Rendelkezett a másodfokú eljárás költsége és illeték viseléséről.

viseléséről.

A jogerős ítélet indokolása szerint az elsőfokú bíróság a lefolytatott bizonyítás eredményeként a tényállást helytállóan állapította meg és az abból levont helyes jogi következtetés eredményeként helytállóan állapította meg az alperes jogsértésért fennálló felelősségét. Annyiban ugyanakkor eredményes volt az alperes fellebbezése, hogy a felperest az Ebktv. 20. § (1) bekezdése alapján a közérdekű keresetindítás joga a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek vonatkozásában nem illeti meg. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (Köotv.) 121. § (1) bekezdés 14. pontja határozza meg a halmozottan hátrányos helyzet jogi kategóriáját, amely a tartós nevelésbe vett gyermekeket, tanulókat meghaladóan részben a gyermek, a gyermeket nevelő család vagyoni, jövedelmi helyzetéhez, részben pedig a szülők iskolázottságához kapcsolódik. Ebből következően a halmozottan hátrányos helyzet nem az ember személyiségének lényeges vonása még akkor sem, ha a családi körülmények, illetve a szociális háttér hosszú távon valamilyen formában az ember személyiségre kihatással lehet. Az Alkotmánybíróság 96/2008. (VII.3.) határozatában is csupán a vallási meggyőződést és a kisebbséghez tartozást nevesítette a személyiség lényeges vonását meghatározó tulajdonságként. Az alperes téves álláspontjával szemben tehát a felperest a közérdekű keresetindítási jog nem azért nem illeti meg, mert e megkülönböztetés alapján a sérelmet szenvedett személyek köre pontosan meghatározható, hanem azért, mert a halmozottan hátrányos helyzet Köotv-ben meghatározott fogalma nem tekinthető a személyiség lényeges vonásának. Ezt meghaladóan azonban az elsőfokú bíróság a cigány etnikumhoz tartozó tanulók vonatkozásában helytállóan állapította meg az alperes terhére a jogsértést és kötelezte az alperest a jogsértés abbahagyására. A Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontja alapján az eset körülményeihez képest és annak korlátai között kérhető a sérelmes helyzet megszüntetése. A felperes azonban a sérelmes helyzet megszüntetésére irányuló olyan konkrét kereseti kérelmet nem terjesztett elő, amely a marasztaló rendelkezés esetén megfelel az ítélettel szemben támasztott egyértelműség és végrehajthatóság követelményének. A felperesnek az az igénye, hogy a bíróság kötelezze az alperest olyan osztályok elindításának megtagadására, amelyekben a cigány és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek többségben vannak, csupán a jogsértés abbahagyása körén belül értelmezhető. A már létrejött tanulói jogviszonyok vonatkozásában ugyanis a jogsértő helyzet azzal, hogy újabb osztály indítására nem kerül sor, nem szűnik meg. Mindezekre tekintettel a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett rendelkezéseit részben megváltoztatva, a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos kereseti kérelmet a felperes keresetiségi joga hiányában elutasította és konkrét kereseti kérelem hiányában az alperesnek a jogsértő helyzet megszüntetésére való kötelezését mellőzte.

A jogerős ítélet ellen a felperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet elsődlegesen - tartalma szerint - a jogerős ítélet keresetet elutasító rendelkezéseinek hatályon kívül helyezése és az alperes teljes keresetének megfelelő kötelezése, másodlagosan ebben a körben az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása érdekében. Felülvizsgálati álláspontja szerint a jogerős ítélet az Ebktv. 8. és 20. §-ait megsértve állapította meg a közérdekű keresetindítási jog hiányát a perbeli iskolában tanuló gyermekek vagyoni helyzete alapján, arra tekintettel, hogy az nem a személyiség lényegi vonása. A jogerős ítélet az Ebktv. 16. §-át, a Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontját, valamint az Európai Tanács 43/2000/EK számú Irányelvének 15. cikkét sértve mellőzte az alperesnek a jogsértő helyzet megszüntetésére kötelezését. Amint azt a Legfelsőbb Bíróság hasonló ügyekben hozott határozataiban is kifejtette, megfelelően előterjesztett kereset esetén a bíróság, függetlenül a kétség kívül fennálló közjogi viszonyoktól, kötelezheti a jogsértőt a sérelmes helyzet megszüntetésére. Az alperes az elsőfokú eljárás során önkéntesen megkezdte az integrációt azzal, hogy megtagadta a perbeli iskolában az első osztály indítását, amely a cigány és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek környező iskolákba való „szétszórását”, integrációját eredményezte. Erre figyelemmel módosította a keresetét, amely egyértelmű, végrehajtható és reálisan teljesíthető, így megfelel a Legfelsőbb Bíróság által kifejtett feltételeknek.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A Kúria a Pp. 275. § (2) bekezdése alapján a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelem keretei között bírálta felül. Jogorvoslati kérelem hiányában a jogerős ítéletnek a cigány etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek jogellenes elkülönítését megállapító és az ahhoz kapcsolódó objektív jogkövetkezményre vonatkozó rendelkezését nem érintette.

A felülvizsgálati kérelem az alábbiak szerint részben alapos.

A perbeli jogvita elbírálására irányadó Ptk. 76. §-a szerint a személyhez fűződő jog sérelmét jelenti - egyebek mellett - az egyenlő bánásmód követelményének megsértése. E jogsértés tartalmi jegyeit és a közérdekű igényérvényesítés feltételeit az Ebktv. szabályozza. Az Ebktv. 20. § (1) bekezdés c) pontja értelmében a társadalmi-érdekképviseleti szervezet a bíróság előtt személyiségi jogi pert - egyéb feltételek fennállása mellett - akkor kezdeményezhet, ha az egyenlő bánásmód követelményének megsértése vagy annak közvetlen veszélye olyan tulajdonságon alapult, amely az egyes ember személyiségének lényegi vonása. A felperes keresetében az igényérvényesítéssel érintett csoport tagjai tekintetében a védett tulajdonságot a cigány etnikai kisebbséghez való tartozás

mellett a halmozottan hátrányos helyzetben jelölte meg. Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, ezen belül a jogellenes elkülönítés (Ebktv. 10. § (2) bek.) az Ebktv. 8. §-ában meghatározott valamely tulajdonság alapján való rendelkezés miatt állapítható meg. Az Ebktv. 8. § a)-t) pontjaiban felsorolt védett tulajdonságok között a halmozottan hátrányos helyzet fogalma nem szerepel.

A Köotv. 121. § 14. pontja értelmében hátrányos helyzetű gyermek, tanuló az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította; e csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - nyilatkozata szerint - legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek. A jogerős ítélet a Köotv. fogalmi meghatározása alapján helytállóan állapította meg, hogy a halmozottan hátrányos helyzet lényegileg a gyermek és az őt nevelő család vagyoni és jövedelmi viszonyaihoz, valamint a szülők iskolai végzettségéhez kapcsolódik. Tévesen jutott ugyanakkor arra a következtetésre, hogy a perrel érintett gyermekek vagyoni és szociális helyzete nem vonható az ember személyiségének lényegi vonásai körébe, amely a felperes közérdekű keresetindítási jogát megalapozza. A halmozottan hátrányos helyzet Köotv. szerinti meghatározása tartalmilag az Ebktv. 8. § p) pontja szerinti társadalmi származás és a q) pont szerinti vagyoni helyzet fogalmának is megfelel.

Osztotta a Kúria a felperes - felülvizsgálati kérelmében már pontosított - azon érvelését, hogy a perrel érintett gyermekek csoportjának vagyoni helyzete alapján is megilleti a közérdekű keresetindítás joga. Amint azt a Legfelsőbb Bíróság a Pfv.IV.20.037/2011/7. számú ítéletében is kifejtette, a társadalmi származás és a vagyoni helyzet egyfajta társadalmi meghatározottságot jelent, amelyben az egyén az őt körülvevő világhoz való viszonyát, az abban elfoglalt helyét és szerepét határozza meg. Az egyént determináló társadalmi viszonyok lényegileg befolyásolják a személyiséget, az egyén világról és önmagáról alkotott képét. Ezért az Ebktv. 20. § (1) bekezdésének alkalmazása szempontjából a társadalmi származás és a vagyoni helyzet az egyes ember személyiségének lényegi vonásának tekinthető. A per adatai nem vitásan alátámasztották, hogy a jogellenes elkülönítés a cigány etnikai kisebbséghez tartozó és a nehéz anyagi körülmények között élő (halmozottan hátrányos helyzetű) gyermekek nagyobb csoportját érinti. Így az Ebktv. 8. § e) és q) pontjai szerint védett tulajdonságokkal rendelkező személyek csoportja érdekében a társadalmi-érdekképviselői szervezet felperest az Ebktv. 20. § (1) bekezdés c) pontja alapján

a közérdekű igényérvényesítés joga megilleti. Ezért a Kúria a jogerős ítéletnek a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos keresetet elutasító rendelkezését a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte és a Pp. 253. § (2) bekezdés megfelelő alkalmazásával az elsőfokú bíróság ítéletének a jogsértést érdemben helyesen megállapító rendelkezését a jogsértéssel érintett gyermekek tekintetében a halmozottan hátrányos helyzet megjelölést - az Ebktv. 8. § q) pontjának megfelelően - a vagyoni helyzet pontosításával helyben hagyta.

Érdemben jogszabálysértés nélkül utasította el ugyanakkor a jogerős ítélet a sérelmes helyzet megszüntetése iránt előterjesztett keresetet, amellyel a Kúria eltérő indokolás mellett értett egyet.

A bíróság a személyhez fűződő jog megsértésének megállapítása esetén a Ptk. 84. § (1) bekezdése alapján elrendelt objektív és szubjektív jogkövetkezményekkel biztosítja - a felperes által hivatkozott - a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK Irányelv 15. cikkének megfelelő szankciók alkalmazását. Ennek keretében a bíróság a Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontja alapján a sérelmes helyzet megszüntetését, illetve a jogsértést megelőző állapot helyreállítását is elrendelheti. A felperes által - a jogszabálysértések között - hivatkozott Ebktv. 16. §-ának a jogkövetkezmények alkalmazására vonatkozó szabályai az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző közigazgatási szerv (hatóság) eljárására irányadók.

A jogerős ítélet a sérelmes helyzet megszüntetésének módját meghatározó kereseti kérelmet a Ptk. 84. § (1) bekezdés b) pontja alapján kérhető jogsértés abbahagyása körében már megvalósultnak látta, ezért a Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontja alapján előterjesztett kereset hiányában mellőzte az elsőfokú ítéletnek az alperes jogsértő helyzet megszüntetésére kötelezését. A Kúria álláspontja szerint a felperes kérelme, amelyben az alperest arra kérte kötelezni, hogy tagadja meg az olyan osztályok indítását, amelyekben a cigány és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek többségben vannak, a sérelmes helyzet megszüntetésére irányult, ezért a Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontja alapján elbírálnak volt.

A Ptk. 84. § (1) bekezdés a)-d) pontjaiban meghatározott objektív szankciók az eset körülményeihez képest és annak korlátai között alkalmazhatók. Amint azt a Legfelsőbb Bíróság a hasonló ügyekben hozott határozataiban már kifejtette, a Ptk. 84. § (1) bekezdés d) pontja alapján a jogsértő helyzet felszámolására a megszüntetés konkrét módját egyértelműen meghatározó, reális és teljesíthető - a személyiségi jogi per keretein belül érvényesíthető - kereset alapján hozható csak marasztalásra irányuló és végrehajtható ítéleti rendelkezés (Pfv.IV.21.568/2010/5., Pfv.IV.20.037/2011/4.).

Nem kétséges, hogy a perbeli esetben a sérelmes helyzet megszüntetésének módját meghatározó kereseti kérelem konkrét, egyértelmű és esetleg formálisan végre is hajtható. A keresetnek megfelelő marasztalást tartalmazó ítéleti rendelkezés azonban a perbeli iskola működésének veszélyeztetése és a szülők Köotv. 13. § (1) bekezdésében biztosított szabad iskolaválasztásához való jogának sérelme nélkül nem hajtható végre, ezért nem teljesíthető. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ha az alperes a helyi körülmények ismeretében a jogsértő állapotot a perbeli iskola körzethatárainak megváltoztatásával nem tudta megszüntetni, az évente indítandó osztályok tanulóinak összetétele a jövőben sem változik. Ebben a helyzetben a kereset szerinti marasztalásnak megfelelően a sérelmes helyzetet eredményező összetételű osztályok indításának megtiltásával végső soron az iskola működése lehetetlenül el. Miután - a felperes érvelésének is megfelelően - az integrált oktatás jogszabályi feltételeinek nem megfelelő összetételű osztályok indításának megtiltása szükségképpen eredményezi a gyermekeknek a város más iskoláiba való „szétszórását”, a kereset (burkoltan) tartalma szerint is ilyen kötelezésre irányul. A Legfelsőbb Bíróság a hasonló ügyben hozott Pfv.IV.21.568/2010/5. számú határozatában ugyanakkor már rámutatott arra, hogy a jogsértő helyzet megszüntetésére a gyermekek más iskolákba való „szétosztására”, vagy - végső soron ennek lehetséges következményeként - az iskola bezárására vonatkozó rendelkezés a polgári jogi jogvitában nyilvánvalóan nem hozható. Ezért az ilyen tartalmú kereseti kérelem a szegregáció konkrét megszüntetésének a személyiségi jogi per keretein belül érvényesíthető reális, végrehajtható módját nem határozza meg. Ezen felül a sérelmes helyzet megszüntetésének keresetben igényelt módja, amint arra a jogerős ítélet is helytállóan rámutatott, a jogellenes elkülönítéssel az oktatási jogviszonyok tekintetében már megvalósult és fennálló állapotot nem szünteti meg, így a sérelmes helyzet megszüntetésének emiatt sem alkalmas eszköze. Mindezekre tekintettel a Kúria a jogerős ítéletnek a sérelmes helyzet megszüntetésére irányuló keresetet - tartalma szerint - elutasító rendelkezését a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A Kúria a felperes részleges pernyertességére tekintettel a perköltség viseléséről a Pp. 81. § (1) bekezdése alapján rendelkezett és a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (3) és (5) bekezdése szerint kötelezte az alperest a részben eredményes felülvizsgálattal élő felperes jogi képviselétével felmerült felülvizsgálati eljárási költségének viselésére. Az alperesnek áthárítható felülvizsgálati eljárási költsége nem merült fel. A felek személyes illetékmentességére tekintettel a felülvizsgálati eljárási illetéket a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (1) bekezdése és 14. §-a alapján az állam viseli.

Budapest, 2012. május 16.

Dr. Baka András sk. a tanács elnöke, Dr. Kovács Zsuzsanna sk. előadó bíró, Böszörményiné dr. Kovács Katalin sk. bíró

Vné

A kiadmány hitelül:

tisztviselő